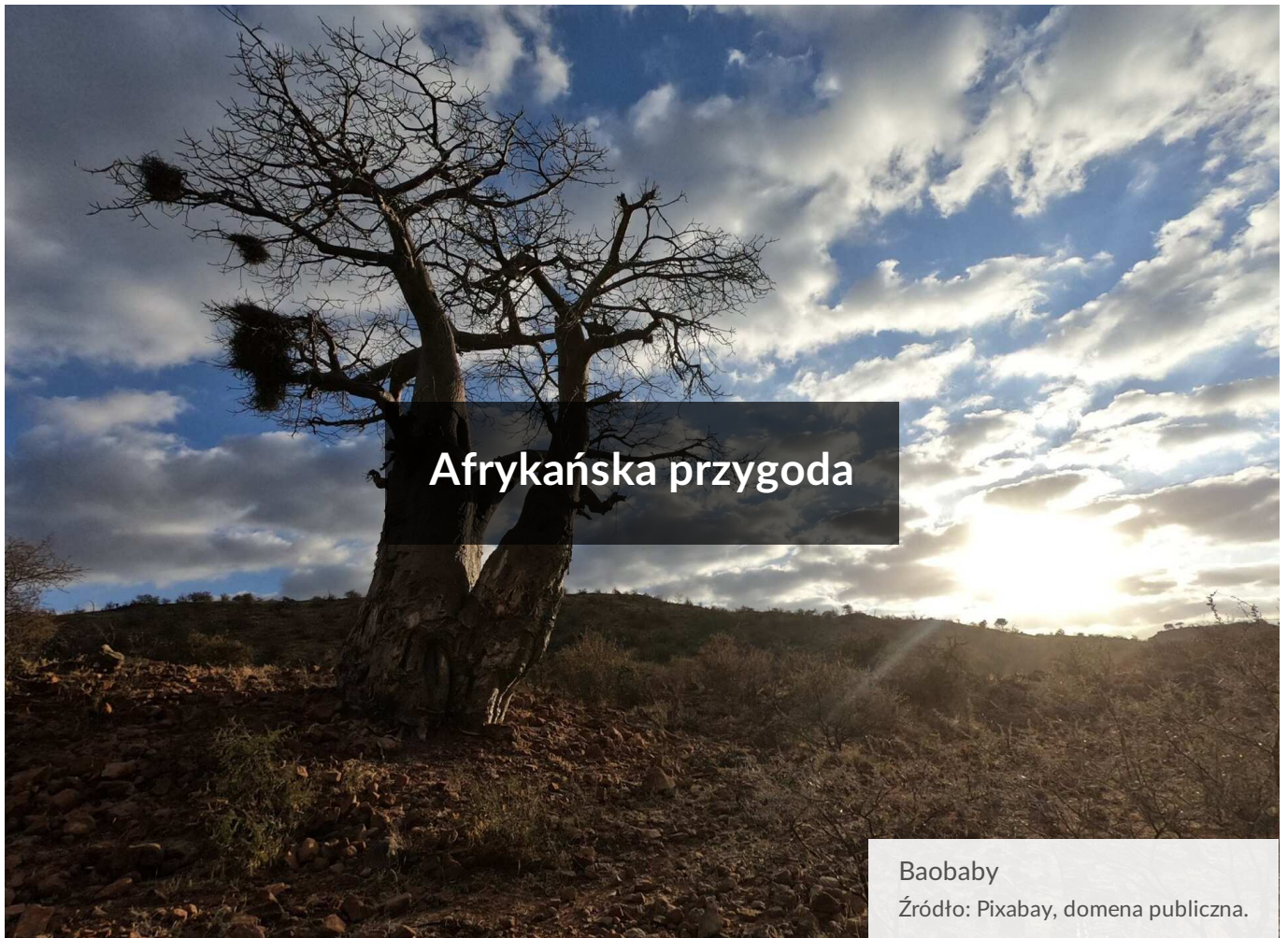

Afrykańska przygoda

Materiał zawiera 1 animację, 1 mapę warstwową, 2 ilustracje, 13 ćwiczeń, w tym 8 interaktywnych, fragment powieści Henryka Sienkiewicza „W pustyni i w puszczy”.

Bibliografia:

- Źródło: Henryk Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*, Kraków 2018, s. 177–180.

Afrykańska przygoda

Baobaby

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

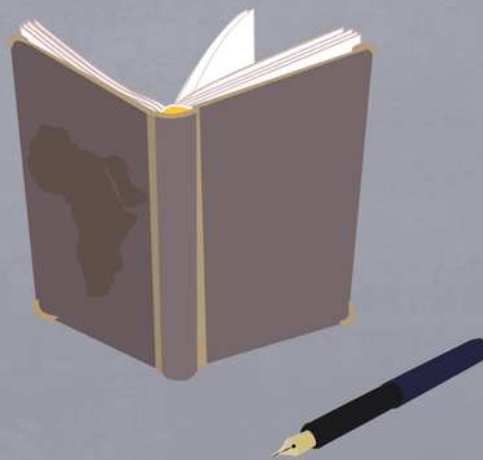
Twoje cele

- przeanalizujesz wydarzenia opisane w powieści Henryka Sienkiewicza „W pustyni i w puszczy”,
- odtworzysz trasę afrykańskiej wędrówki bohaterów powieści – Stasia i Nel,
- zredagujesz plan wydarzeń powieści Henryka Sienkiewicza.

Akcja powieści Henryka Sienkiewicza „W pustyni i w puszczy” rozgrywa się w dalekiej Afryce, a jej głównymi bohaterami są dwoje dzieci – Staś Tarkowski i Nel [Rawlison](#). Muszą oni przeciwstawić się licznym niebezpieczeństwom czającym się na nieznanym im kontynencie oraz wykazać się odwagą i odpowiedzialnością, gdy zostają porwani. Przez wiele miesięcy przemierzają miasta, pustynie i dżungłę, spotykają różnych ludzi i dzikie zwierzęta, za wszelką cenę próbując przeżyć i wrócić do rodziców.

Zapoznaj się z animacją pt. *Wydarzenia przedstawione w powieści „W pustyni i w puszczy”* i wykonaj polecenia.

Plan wydarzeń książki „W pustyni i w puszczy”

Film dostępny pod adresem </preview/resource/ROnppVtvczRTk>

Wydarzenia przedstawione w powieści „W pustyni i w puszczy”

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Animacja prezentuje informacje dotyczące powieści - najważniejsze miejsca wydarzeń i pomaga stworzyć trasę wędrowki bohaterów.

Polecenie 1

Oceń, który z etapów podróży Stasia i Nel jest najbardziej ekscytujący i wywołuje największe emocje czytelnika. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 2

Wymień pięć współczesnych wynalazków, które ułatwiłyby Stasiowi i Nel podróżowanie po Afryce. Wyjaśnij, do czego mogłyby się przydać.

Polecenie 3

Wyobraź sobie, że masz przeprowadzić wywiad z wybraną przez siebie postacią z powieści H. Sienkiewicza „W pustyni i w puszczy”. Sformułuj dwa pytania, które można zadać bohaterom, aby dowiedzieć się czegoś o niebezpieczeństwach, jakie musieli pokonać.

Zapoznaj się z zamieszczonym poniżej fragmentem powieści Henryka Sienkiewicza i wykonaj ćwiczenia.

Henryk Sienkiewicz

W pustyni i w puszczy

Tymczasem spadły pierwsze **krople dżdżu**, więc Staś postanowił odprowadzić natychmiast Nel do „Krakowa” – ale tu zaszła niespodziewana trudność. Słoń za nic nie chciał się z nią rozstać i za każdym razem, gdy próbowała się oddalić, zawracał ją trąbą i przyciągał ku sobie. Położenie stawało się ciężkie i wesoła zabawa wobec uporczywego zwierzęcia mogła się źle zakończyć. Chłopiec nie wiedział, co począć, gdyż deszcz padał coraz gęstszy i groziła ulewa. Oboje cofali się wprawdzie nieco ku wyjściu, ale bardzo nieznacznie, i słoń posuwał się za nimi.

Na koniec Staś stanął między nim a Nel, utkwiał w jego oczach ostre spojrzenie, jednocześnie zaś rzekł cichym głosem do Nel:

- Nie uciekaj, ale cofaj się ciągle aż do wąskiego przejścia.
- A ty, Stasiu? – zapytała dziewczynka.
- Cofaj się – powtórzył z naciskiem – bo będę musiał zastrzelić słonia.

Dziewczynka pod wpływem tej groźby posłuchała rozkazu, tym bardziej że, mając już nieograniczoną ufność w słoni, była pewna, że on w żadnym razie nie zrobi nic złego Stasiowi.

Chłopiec zaś stał o cztery kroki od olbrzyma, nie spuszczać **zeń** oczu.

Upłynęło w ten sposób kilka minut. Nastąpiła chwila wprost groźna. Uszy słonia poruszyły się kilkakrotnie, małe oczki błysnęły jakoś dziwnie i trąba wzniosła się nagle do góry.

Staś uczył, że blednie.

„Śmierć!” – pomyślał.

Ale **kolos** odwrócił się niespodzianie ku krawędzi **parowu**, na której widywał zwykle Nel, i począł trąbić tak żałośnie jak nigdy przedtem.

A Staś poszedł spokojnie ku przejściu i za skałą znalazł Nel, która nie chciała wracać bez niego do drzewa.

Chłopak miał niepohamowaną ochotę powiedzieć jej: „Patrz, czegoś narobiła! O małym przez ciebie nie zginął”. Ale nie było czasu na wymówki, gdyż deszcz zmienił się w ulewę i trzeba było wracać jak najprędzej. Nel przemokła do nitki, choć Staś owinął ją we własne ubranie.

We wnętrzu drzewa kazał ją zaraz Murzynce przebrać – sam zaś odwiązał naprzód w męskim pokoju Sabę, którego poprzednio był przywiązał z obawy, aby pobiegłszy w jego ślady, nie płoszył mu zwierzyny, następnie począł przepatrywać raz jeszcze wszelkie ubrania i pakunki, w nadziei, że może znajdzie jaką zapomnianą szczyptę **chininy**.

Ale nie znalazł nic. Tylko na dnie słoika, który dał mu misjonarz w Chartumie, kryło się we wgłębieniach trochę białego proszku, tak jednak mało, że starczyć go mogło zaledwie na pobielenie końca palca. Postanowił wszelako nalać do słoika **ukropu** i dać Nel do wypicia tę płukanę.

Po czym, gdy ulewa przeszła i zaświeciło znów słońce, wyszedł z drzewa, aby popatrzeć na ryby, które przyniósł Kali. Murzyn złowił

ich kilkanaście na wędki poczynione z cienkiego drutu. Po większej części były małe, ale znalazły się trzy na stopę długie, srebrno nakrapiane i zadziwiająco lekkie. Mea, która wychowana nad brzegami Nilu Niebieskiego znalazła się na rybach, mówiła, że są one dobre do jedzenia i że pod wieczór wyskakują bardzo wysoko nad wodę. Jakoż przy oprawianiu ich pokazało się, że są tak lekkie dlatego, iż wewnątrz mają ogromne powietrzne pęcherze. Staś wziął jedną z takich baniek, dochodzącą do wielkości dużego jabłka, i poniósł pokazać ją Nel.

— Patrz — rzekł — to siedzi w rybach. Z kilkunastu takich pęcherzy można by zrobić szybę w naszym oknie.

I pokazał górny otwór w drzewie.

Lecz pomyślawszy potem przez chwilę, dodał:

— I jeszcze coś więcej.

— Co takiego? — zapytała rozciekawiona Nel.

— I latawce.

— Takie, jakie puszczałeś w Port-Saidzie? O, dobrze! zrób!

— Zrobię. Z pociętych, cieniutkich bambusów zbiję ramki, a tych błon użyję zamiast papieru. To będzie nawet lepsze od papieru, bo lżejsze — i deszcz tego nie rozmoczy. Taki latawiec pójdzie ogromnie w górę, a przy silnym wietrze zaleci Bóg wie dokąd...

Tu nagle uderzył się w czoło:

— Mam jedną myśl.

— Jaką?

— Zobaczysz. Jak sobie to jeszcze lepiej wyobrażę, to ci powiem. Teraz ten słoń tak ryczy, że nie można się nawet rozmówić...

Istotnie słoń z tęsknoty za Nel, a może za obojgiem dzieci, trąbił tak, aż cały wawóz się trząsał razem z pobliskimi drzewami.

– Trzeba mu się pokazać – rzekła Nel – to się uspokoi.

I poszli do wąwozu. Ale Staś całkiem zajęty swą myślą począł półgłosem mówić:

– „Nelly Rawlison i Stanisław Tarkowski z Port-Saidu, uciekający z Faszody od [derwiszów](#), znajdują się...”

I, zatrzymawszy się, zapytał:

– Jak oznaczyć, gdzie?...

– Co, Stasiu?

– Nic, nic. Już wiem: „Znajdą się o miesiąc drogi na wschód od Białego Nilu – i proszą o prędką pomoc...” Gdy wiatr będzie dął na północ albo na wschód, puszczę takich latawców dwadzieścia, pięćdziesiąt, sto, a ty, Nel, pomożesz mi je kleić.

– Latawce?

– Tak – i powiem ci tylko tyle, że mogą nam one oddać większą przysługę niż dziesięć słońi.

Tymczasem doszli do krawędzi. I dopieroż zaczęło się przestępywanie olbrzyma z nogi na nogę, kiwanie się, machanie uszami, gulgotanie i znów żalosne trąbienie, gdy Nel próbowała się choć na chwilę oddalić. W końcu dziewczynka zaczęła tłumaczyć „kochanemu słoniowi”, że nie może ciągle przy nim przesiadywać, bo przecie musi spać, jeść, pracować i gospodarzyć w „Krakowie”. Ale on uspokoił się dopiero wówczas, gdy zepchnęła mu widełkami przygotowaną przez Kalego żywność – a i to wieczorem zaczął znów potębywać.

Dzieci nazwały go tegoż wieczora: „King”, gdyż Nel zaręczała, że zanim dostał się do wąwozu, był niezawodnie królem wszystkich słońi w Afryce.

Słoń afrykański

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Ćwiczenie 1

Na podstawie przytoczonego fragmentu oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, oraz F, jeśli jest fałszywe.

Zdanie	P	F
Bohaterowie przebywali w miastach, które nie leżą w Europie.	☐	☐
Staś i Nel mieszkają w mieście Krakowie.	☐	☐
We fragmencie powieści jest mowa o zwierzętach, które nie występują w Polsce.	☐	☐
Bohaterowie urządzili sobie dom w drzewie.	☐	☐
Pomocnicy Stasia i Nel to rdzenni Afrykanie.	☐	☐
Akcja fragmentu powieści rozgrywa się wyłącznie podczas słonecznej pogody.	☐	☐

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj bohaterów, którzy występują w lekturze "W pustyni i w puszczy", do odpowiedniej grupy.

Bohaterowie pierwszoplanowi	Bohaterowie drugoplanowi	Bohaterowie epizodyczni
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Nel Rawlison

Mea

ojcowie dzieci

Kali

Staś Tarkowski

misjonarz

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 3

Uzupełnij luki w tekście właściwymi wyrazami spośród podanych poniżej.

Staś i Nel mieszkają wraz z ojcami w . Ich losy komplikują się jednak, gdy dzieci zostają . Wielokrotnie muszą stawić czoła trudnym (takim jak brak jedzenia, choroby) czy podjąć dramatyczną o zastrzeleniu porywaczy, aby odzyskać wolność. Bohaterowie przeżywają różne , na przykład przemierzają dżunglę czy pustynię, spotykają proroka Mahdiego i oswoją afrykańskiego słonia. Różnorodność tych przygód sprawia, że w utworze zmienia się dynamicznie. Powieść Henryka Sienkiewicza jest przykładem powieści . Wszystkie opisywane wydarzenia są , czyli wymyślone przez autora, i mogłyby wydarzyć się naprawdę – utwór zawierający takie wydarzenia nazywamy .

porwane

realistycznym

przygody

fikcyjne

Port Saidzie

decyzję

sytuacjom

przygodowej

akcja

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 4

Pogrupuj zdania prawdziwe i fałszywe.

PRAWDA

FAŁSZ

Mea wychowała się na pustyni i nie znała się na rybach.

King nie chce pozwolić na odejście Nel z wąwozu.

Staś wystraszył się zachowania słonia.

Staś wpada na pomysł, żeby z części ryby zrobić szybę.

Nel wpada na pomysł puszczenia latawców z prośbą o pomoc.

Nel myśli, że słoń może zranić Stasia.

Staś chciał, aby Nel wróciła do Krakowa, ponieważ była pora na posiłek.

Kali odpowiadał za zdobywanie pożywienia.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 5

Przyporządkuj cechy Stasia do wydarzeń, które je ilustrują.

Staje między słoniem a Nel.

Chce zrobić latawce, aby wysłać prośby o pomoc.

Nie chce, aby Nel zmkła.

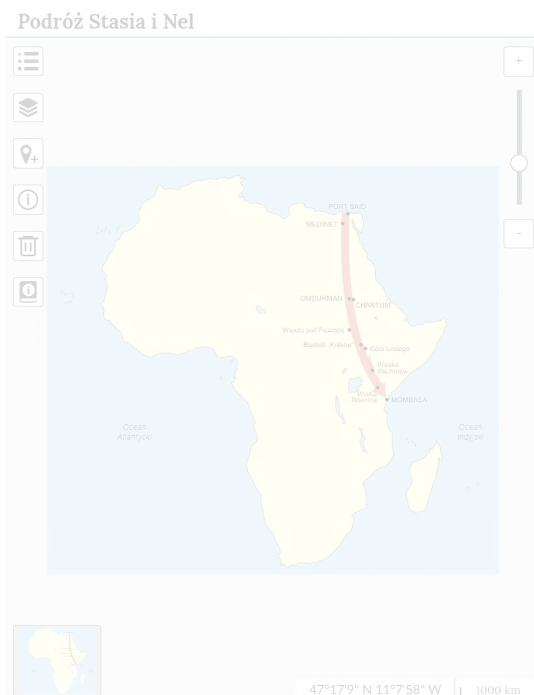
pomysłowy, przewidujący

opiekuńczy, troskliwy

odważny, nieustraszony

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Zapoznaj się z zamieszczoną poniższej mapą interaktywną, a następnie uzupełnij ją o dodatkowe informacje, np. wybrane etapy podróży Stasia i Nel, wyjaśnienia, ikony itp. Informacje, które znajdują się w różnych miejscach mapy, umożliwią Ci wykonanie kolejnych poleceń i ćwiczeń.

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PLPTAZL4X>

Podróż Stasia i Nel

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Przypomnij sobie treść całego utworu i połącz miejsca wskazane na mapie interaktywnej z odpowiednim opisem.

Port Said

okolice, w których Staś i Nel odpoczywali po trudach wyprawy

obóz Lindego

miasto, w którym bohaterowie spędzili święta

Faszoda

miejsce, gdzie bohaterowie spotkali się z ojcami

Omdurman

miejsce, w którym bohaterowie otrzymali potrzebny sprzęt i jedzenie

Mombasa

miasto zniszczone podczas walk

Medinet

miasto, w którym dzieci miały spotkać się ze Smainem

Chartum

miejsce, w którym Staś rozmawiał z prorokiem

podnóża góry Kilimandżaro

miasto, w którym mieszkali Staś i Nel wraz z ojcami

Ćwiczenie 7

Do podanych wydarzeń z lektury dopasuj po jednym wydarzeniu wcześniejszym i późniejszym. Skorzystaj z opcji wymienionych pod tabelą.

Wydarzenie wcześniejsze	Wydarzenie	Wydarzenie późniejsze
<input type="text"/>	Spędzenie Bożego Narodzenia w Medinet.	<input type="text"/>
<input type="text"/>	Spotkanie z Mahdim w Omdurmanie.	<input type="text"/>
<input type="text"/>	Urządzenie mieszkania w baobabie i nadanie mu nazwy Kraków.	<input type="text"/>
<input type="text"/>	Klejenie i wypuszczanie latawców z zapisaną informacją o nazwiskach i położeniu dzieci.	<input type="text"/>
<input type="text"/>	Odpoczynek u podnóży góry Kilimandżaro.	<input type="text"/>

Przystanek w Chartum.

Porwanie dzieci i ich niebezpieczna podróż z porywaczami przez Pustynię Libijską.

Spotkanie z ojcami w Mombasie.

Dalsza podróż dzieci i zabicie lwa oraz porywaczy.

Uwolnienie słonia Kinga przez wysadzenie wejścia do wąwozu.

Uratowanie dzieci przez kapitana Glena i doktora Clary`ego [czyt. klarego].

Odwiedziny w kraju plemienia Wa-hima.

Dotarcie do Faszody i planowanie przekazania dzieci Smainowi.

Dzieciństwo Stasia i Nel w Port Saidzie.

Zdobycie zapasów, koni i leków w obozie geografa Lindego.

Ćwiczenie 8

Sformułuj dwa argumenty potwierdzające, że zaradność i pomysłowość Stasia pomogła dzieciom w przetrwaniu trudności. Argumenty zilustruj przykładami z przytoczonego powyżej fragmentu powieści.

Ćwiczenie 9

Wymień dwie sytuacje z powieści Henryka Sienkiewicza, które świadczą o tym, że Staś był osobą odpowiedzialną.

Polecenie 4

Wytycz trasę swojej wymarzonej afrykańskiej wędrowki. Opisz dwa miejsca, które chciałbyś odwiedzić w trakcie podróży po kontynencie. W razie konieczności odwołaj się do dostępnych źródeł informacji. Możesz skorzystać z poniższego szkicownika.

Słownik

bambus

roślina tropikalna o zdrewniałych, rurkowatych łodygach, które w środku są puste

chinina

proszek stosowany w leczeniu malarii

derwisze

członkowie muzułmańskiego bractwa religijnego

kolos

olbrzym

krople dżdżu

krople drobnego deszczu

parów

dolina o płaskim dnie i stromych zboczach

ukrop

tu: gorąca woda, wrzątek

zeń

z niego

Notatnik

Bibliografia

Brodzka A. (red.), (1992), *Słownik literatury polskiej XX wieku*, Wrocław: Ossolineum.

Głowiński M., (2002), *Słownik terminów literackich*, Wrocław: Ossolineum.

Sienkiewicz H., (2018), *W pustyni i w puszczy*, Kraków: Skrzat.

Żabski T. (red.), (2006), *Słownik literatury popularnej*, Wrocław: Ossolineum.